

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.8370173>

Accepted: 20.09.2023

Teorik ve Pratik Bir İnceleme: Sanat Eğitimi

A Theoretical and Practical Review: Art Education

Ahmet Göktuğ KILIÇ

İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
ahmetgoktugkiloc34@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2831-789X>

Ümit PARSIL

Adıyaman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
umitparsil@adiyaman.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-19015400>

Özet

Eğitim, geçmişten günümüze kadar süregelen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir kanının ortaya çıkmasının nedeni bireyin kendini sürekli yenileme ve geliştirme eğiliminden kaynaklanmaktadır. Eski dönemlere göre günümüz eğitim ortamları bilgiye ve öğrenme alanlarına ulaşmayı daha da kolaylaştırmaktadır. Oluşan bu kolaylık eğitimin daha iyi anlaşılması için gerekli ortamları da sağlamaktadır. Bu da bireyin gelişimde olumlu bir etkiye sahiptir. Bu anlamda bireyin yaşadığı topluma ve yaşama uyum sağlayabilmesi eğitim vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin geçmişten günümüze kadar süregelmesi de bu durumdan kaynaklanmaktadır. Ancak değişen dönemler ve süreçler eğitimin kuram ve çerçevesinde farklı tanımlamaların ortaya çıkmasına neden olmuş ve bir çok eğitimci düşünür eğitim üzerine kanılarını dile getirmiştir. Bu anlamda bakıldığında sanat eğitimi eğitim öğretim çerçevesinde ele alınması gereken bir eğitim disiplini olarak dikkat çekmektedir. Özellikle sanat eğitiminin bütüncül öğrenme yapısında bulunan teorik ve pratik uygulamalar sanat eğitiminin kapsam alanının araştırılmasını gerekli kılmıştır. Makale kapsamında incelenen düşünce ve söylemlerde göstermektedir ki sanat eğitimi bireyin ve parçası olduğu toplumun başat ögesi olarak dikkat çekmektedir. Bununla birlikte sanat eğitiminin tamın ve kapsamında bulunan kavramsal adlandırmalar sanat eğitiminin daha iyi anlaşılır kılınmasını sağlamıştır. Çünkü sanat eğitimi yapısı itibarıyla genel bir kuramsal çerçeveyi nitelendirmektedir. Özellikle bu nitelendirmeler sanat eğitimi kavramının tanımlarını da oluşturmaktadır. Bu şekilde tanımlamaların yapılması sanat eğitimi ve aynı zamanda eğitim kavramlarının incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu amaçla bu makalede sanat eğitim kavramının teorik ve pratik tanımlamalarına yer verilmiş ve sanat eğitiminin süreçteki bireysel ve toplumsal yönüne değinilmiştir. Aynı zamanda eğitim kavramı da kuramsal çerçevesi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Öğrenme, Sanat Eğitimi.

Abstract

Education emerges as an ongoing phenomenon from the past to the present. The reason for the emergence of such a belief stems from the tendency of the individual to constantly renew and develop himself. Compared to previous periods, today's educational environments make it easier to access information and learning areas. This convenience also provides the necessary environments for a better understanding of education. This has a positive effect on the development of the individual. In this sense, education is an indispensable element for the individual to adapt to the society and life in which he lives. The continuation of education from the past to the present is also due to this situation. However, changing periods and processes have led to the emergence of different definitions in the theory and framework of education, and many educational thinkers have expressed their opinions on education. In this sense, art education draws attention as an educational discipline that should be dealt with within the framework of education. Especially the theoretical and practical applications in the holistic learning structure of art education necessitated the investigation of the scope of art education. The thoughts and discourses examined within the scope of the article show that art education draws attention as the dominant element of the individual and the society he is a part of. However, the conceptual naming in the full and scope of art education has made art education more understandable. Because art education characterizes a general theoretical framework in terms of its structure. In particular, these qualifications also constitute the definitions of the concept of art education. Making definitions in this way made it necessary to examine the concepts of art education and education at the same time. For this purpose, in this article, the theoretical and practical definitions of the concept of art education are given and the individual and social aspects of art education in the process are mentioned. At the same time, the concept of education is also emphasized on its theoretical framework.

Keywords: Education, Teaching, Learning, Art Education.

Giriş

Sanat, varoluşundan günümüze kadar toplum ve her birey için vazgeçilmez bir yaşam standartlarından biri haline gelmiştir. Aynı zamanda sanat eğitimi de çok önemli ve gereklidir. İnsanın varoluşundan, sanatından, uyumundan kaynaklanan yaşam koşullarına baktığımızda, canlılık ve yenilenme getirdiği söylenebilir. Sanatın ve dolayısıyla sanat eğitiminin baskın ve vazgeçilmez unsurlarından biri insandır. Sanat insanlıkla bir arada yaşayabilmiştir. İnsan sanatıyla estetik değerini çeşitli şekillerde ortaya koyabilmektedir. Sanat eğitimi yoluyla bu durumun bireyin davranışlarında ortaya çıkarılması başat unsur olarak görülmektedir. O da sanat eğitiminin öneminin doğru şekilde kavranması açısından bu çok önemlidir. Özellikle kalkınma çağında teknoloji ve teknoloji açısından sanat eğitimine daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Çünkü, zamanla ilgi ve istekler değişir, sanat eğitiminden beklenen ihtiyaç benzer oranda artar. Bu açıdan sanat eğitiminin temelinde bireyin özü vardır. Özgür bir çevrede yaşamak, manevi ihtiyaçları onurlandırmak ve tatmin etmek, dengeli, duyarlı, topluma uyum sağlayabilmek bir birey yaratma çabası olduğunu genel sanat eğitiminde görebilmekteyiz. Bunu çerçevelediğimizde bireylerin

yeteneklerini geliştirebilir, yaratıcılıklarını arttırabiliriz. Onlara eşlik ederek estetik duyarlılığı geliştirebilen bireylerin ortaya çıkarılmasında rehber olunabilir. (Kılıç, 2023). Bunda da bireyin içinde yaşadığı toplumla dengeli ve sosyal bir şekilde yaşamına katkıda bulunabilmesi için gerekli davranış kalıplarının yapılandırılmış bir şekilde oluşturulması gerekir. Bununla birlikte birey sağlıklı bir şekilde yaşama uyum sağlayabilir ve topluma yapıcı bir üye olarak katkıda bulunabilir. Bu davranış edinme süreci, ancak gerekli davranış modelleriyle donatıldığında anlamlı hale gelir. Kişisel ve toplumsal eğitim açısından büyük önem taşıyan bu statü, ancak eğitimle sağlanabilir. Bu yöndeki çabalar insanlık tarihi kadar eskidir ve halen de devam etmektedir (Özkan, 2006). Sanat eğitimi öğretimi söz konusu olduğunda yapısal olarak toplumlar, uluslar ve kültürler sanat sayesinde uygarlık kazanırlar. Bunun olabileceği yadsınamaz bir gerçektir. Bu da sanat eğitiminin her ülkeye, her insana gerekli olduğunun kanıtıdır. Aynı zamanda sürekli değişen modern endüstriyle birlikte makineleşmiş insanlar görebilmekteyiz. Bunun nedeni, üretimle birlikte yaygınlaşan teknolojik farklılıkların insanı cansız bir varlığa dönüştürmesidir. Bunun sonucunda insanlar kendi ürettikleri alanlarda iştahlarını kaybetmeye başlamaktadır. Bunun sonucunda insanlar hazır nesnelere kişisel kullanım için kullanmaya yönelmekte, estetik zevkler ve duyular körelmeye başlamaktadır. Böyle bir durum bireyin benlik algısında bir çatlama neden olur. Ancak sanayileşmeden çok uzak olan toplumlarda bu durum farklı şekilde ortaya çıkabilir. Özellikle üretimde kendi kapasitesinin ve potansiyelinin farkında olan, algı ve duyularını aktif olarak kullanan bireyler bulunmaktadır. Bu bireyler estetik anlayışlarını ön planda tutmaktadırlar (Artut, 2020). Bu anlamda bakılacak olursa sanat eğitimi açısından bu kadar önemli bir yüzyılda yaşadığımızı belirtmek gerekir. Yani sanata ve sanat eğitimine erken yaşta başlamak daha önemli görülmelidir. Çünkü bu dönemlerde bireyin çevreye ve ailenin etkilerine en açık olduğu, okulun en etkili olduğu dönemlerdir. Bu süreci tamamlayan bireyler, ileriki yaşamlarında yaratıcı yeteneklerinin yanı sıra sanatsal ve estetik farkındalıklarını da aktif olarak geliştirirler.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama modelinde bir çalışma olan bu araştırmada sanat eğitiminin teorik ve Pratik bağlamda ele alınarak incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Eğitim

Tarih öncesi çağlardan günümüzün modern eğitim sistemine kadar eğitim süregelmektedir. İlk kabile toplumlarında insanlar bir yandan temel ihtiyaçlarını karşılarken öte yandan çocuklara ve gençlere olumlu ya da olumsuz olarak görülebilecek eğitimler vermişlerdir. Bu sayede birey çevre ile etkileşim kurarak öğrenmiştir. Eğitim yoluyla elde edilen öğrenme ile birlikte birey, kişisel ve toplumsal benliğinin şekillenmesinde ve hayata uyum sağlamasında etkili olmuştur. Eğitim çağlar boyunca bireyle sürekli bir kimlik içinde ilerlemiştir. Birey var olduğundan beri eğitimi akıl ve tahakküm gücü olarak görmüş ve eğitime ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Bireylerin eğitime bu kadar uyumlu olmaları çağlar boyu hedef belirleme arayışlarında etkili olmuştur. Bu misyon, eğitimin asırlık bir geçmişe sahip olduğunu ve insan hayatının en büyük kazanımı olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2023).

Eğitim, en genel anlamıyla, insanları belli amaçlar doğrultusunda yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen bireyin kişiliği değişkenlik gösterir. Bu farklılaşma, bireyin edindiği bilgi, beceri, tutum ve değerler aracılığıyla gerçekleşir. Bireyin tüm yaşamını kapsayan bu süreç toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bireyin kişiliği de parçası olduğu toplum tarafından belirlenir ve şekillenir. Eğitim kelimesi eski Türkçede ‘‘terbiye’’ kelimesi ile birlikte kullanılmıştır. Toplulukta terbiyeli konuşana, ahlaklı olana, davranana edepli; yanlış yapana edepsiz denir. Bu anlamda eğitimin insan davranışlarının arzu edilen niteliklere dönüştürülmesi görülmektedir (Özkan, 2006).

Eğitim kavramı birçok eğitimci ve araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamaların bazıları aşağıda verilmiştir.

Oğuzkan (1981) eğitim ile ilgili kavramsal tanımlarını altı başlıkta toplamıştır:

- ‘‘Yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği.
- Önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizgesi.
- Belli bir konuda, bir bilgi ya da bilim dalında yetiştirme ve geliştirme.
- Her kuşağa, geçmişin bilgi ve deneylerini düzenli bir biçimde aktarma ya da kazandırma işi.
- Eğitim ruhbilimi, eğitim felsefesi, eğitim tarihi, öğretim programları, özel ve genel öğretim yöntemleri, öğretim uygulamaları, yönetim, denetim vb. eğitim ve öğretim alanlarını kapsamak üzere öğretmen, yönetici ve eğitim uzmanı yetiştirmek amacıyla ilgililer için düzenlenen bütün kurslara ve bu kurslarla ilgili bilimsel çalışmalara verilen genel ad.
- Eğitimbilim.’’

Serter ise eğitimi kuramsal temelleriyle tanımlamaya çalışırken şu ifadelerle yer vermiştir:

‘‘Eğitim bilginin sevgi ile kucaklandığını, düşünce ve tahayyül gücünün gelişip, renk renk çiçekler açtığı, kişiliğin bilgilenmeye paralel olarak geliştiği yaşamı boyunca bireye eşlik edecek olan kutsal bir süreçtir’’ (Serter, 1997).

Öncül ise (Akt. Özsoy, 2015) eğitimi tanımlarken, eğitimi iki alt başlıkta ifade etmektedir. Bunlar; Olay, eylem, süreç olarak eğitim ve sonuç-ürün olarak eğitim.

- Olay, eylem ve süreç olarak eğitim:

Birey için, istenen davranış değişikliklerini meydana getirmek, kendini veya başkalarını bilinçli olarak etkileme sürecidir. Bu tanım, bireylere sağlanan yaşam boyu eğitimi ifade eder. Toplum açısından bakıldığında her bireyde değiştirmek istediğimiz davranışlar değer yargılarına dayalı olduğundan, eğitim süreci kültürel mirası aktarma sürecidir. Bu süreç örgün ve yaygın eğitim sistemleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

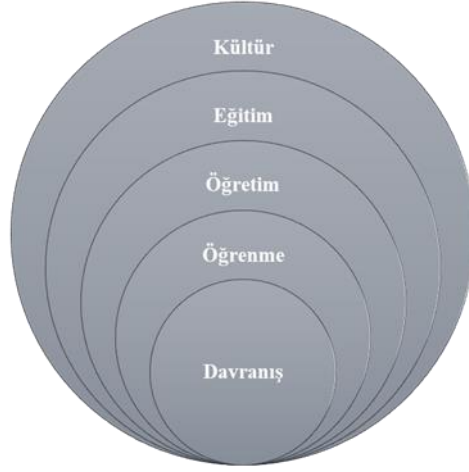
- Sonuç veya ürün olarak eğitim:

Eğitim, bu noktaya kadar yaşamın herhangi bir aşamasındaki davranış değişikliklerinin tümü veya birikimi anlamına gelir. Bir bebeğin davranışını, üniversite mezunu bir bireyin davranışıyla karşılaştırmak, nihayetinde eğitimin ne anlama geldiğini gösterir. Bu davranış değişiklikleri arttıkça bireyler doğuştan gelen yeteneklerini geliştirirler. Bu görüşe göre eğitim, yeteneği ortaya çıkarmaktır. Dolayısıyla eğitim, bireylerin toplum içindeki konumlarını, rollerini ve sınıflarını da değiştirmektedir. Bu durum bireyin oluşumunda baskın bir rol üstlenmektedir.

Eğitim, sözlük anlamında, bireyin yaşamıdır ve kasıtlı kültürleşme sürecidir. Bu süreç, davranış değişikliği yaratma süreci olarak tanımlanır. Bu bağlamda bireyler birçok davranışı eğitim yoluyla kazanırken, uyum sağlayıcı davranışın da gözlenmesi gerekmektedir (Demirel, 2021). Bu bakımdan eğitim, öğrencinin zihninde aksiyomlar oluşturabildiği, ona hayat ve evren algısında perspektif kazandırabildiği sürece değerlidir (Özden, 2014).

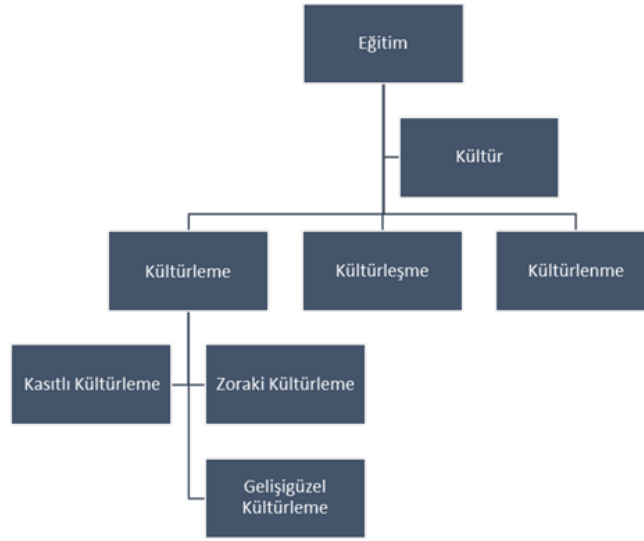
Eğitim, bireyin bilişsel, duygusal ve psikomotor davranışlarının en uygun ifade edilme şeklidir. İstenen veya arzulanan bir yönde davranışın geliştirilmesi, davranışın tanımlanmış bir amaç, kapsam ve başarıya doğru şekillendirilmesi ile ilgili yapılan tüm araştırmaları içerir. Bu anlamda eğitim hayat boyu devam eder ve devam eden süreç bazen planlı bazen de kendiliğinden olur. Aynı zamanda eğitim, tüm öğrenme-öğretme kayıtlarını, çevre ile etkileşim içinde ortaya çıkan bilgi ve becerilerin aktarımını ve ayrıca okuldaki okuma-yazma ders materyallerini içeren kapsayıcı bir süreçtir. Ayrıca eğitim sadece okullarda verilmemekte, halk eğitim merkezleri de eğitim sınıflarını içeren ve yaş sınırlaması olmaksızın sunulan yaygın eğitim programlarına dahil edilmektedir (Akyüz, 2020).

Eğitim, (Şekil 1) genel yapısı içinde bireyi, onun yaşantısını, kültürünü, davranışını ve tarihini içerir. Birey, yani insan, eğitimin ayrılmaz bir unsuru olarak kültürel ve sosyal bir varlıktır. Eğitim, bireyin davranışını değiştirmeyi amaçladığından, öğrenme bireye göre şekillendirilir. Yaşantı ise toplumsal bir varlık olan bireyin çevresiyle olan iletişimini ve bu iletişimin geride bıraktığı izlenim ve algıları içermektedir.

Şekil 1: Eğitim Hiyerarşisi

Yaşantı, eğitim bağlamında iki kavram altında şekillenmektedir. Bunlar, kazanılan ve kazanılmayan yaşantıdır. Kazanılan yaşantı, kişilerarası etkileşim sonucunda ortaya çıkan faaliyetlerdir. Başka bir deyişle, belirli bir süreç ve öğrenme sonucu oluşur. Kazanılmamış yaşantı, bireyin davranışlarında öğrenmenin sonucudur. Bunlar gerçekleşmeyen ve bireyin biyolojik yapısından gelen deneyimlerdir. Bu anlamda bireyin bilişsel, duygusal ve psikomotor olgunluğudur. Bireyin tamamen eğitime hazırlıklı olması için deneyim şarttır. Eğitimin temel yapısı olan kültür ise, yaşanılan çevrenin veya dönemin tüm maddi ve manevi değerlerini bünyesinde barındırır. Bu durumda; örf, adet, gelenek, görenek ve sosyal hayattır. Tyler, bu deneyimlerin, bireylerin kültürel bir bağlamda öğrendikleri bilgi, gelenek, görenek, yetenek, başarı ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir yapı olduğunu belirtmektedir (Demirel, 2021). Kültürün (Şekil 2) doğum veya yetişkinlikle oluşan biyolojik bir yapı değil, daha sonraki deneyimlerin ürünü olduğunu belirtmek gerekir. Eğitim, kültürel olguları içerdiğinden, öğrenmenin gerekliliği olan kültürleşme, birey için kültürel kazanım sürecidir. Kültürel entegrasyon eğitimden daha geniştir. Başka bir deyişle, bireyin doğduğu andan ölümüne kadar devam eder. Diğer taraftan kültürlenme bilinçli veya bilinçsiz öğrenmedir. Bunlar; Zoraki kültürleme, gelişigüzel ve kasıtlı kültürlemedir (Kılıç, 2023).

Şekil 2: Eğitim ve Kültür

Zoraki Kültürleme, kültürel norm ve değerlerin bireylere aktarımını ifade eden süreçlerdir. Zorla kültürleştirmenin amacı; Var olan düşünce ve değerlerin sorgulanmadan kabul ettirilmesi meselesidir. Bunlar bazen toplumda beyin yıkama şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Gelişigüzel kültürleme; kültürel değerlerin bireye gelişigüzel aktarılmasıdır. Bu eğitim sisteminde yaygın eğitim olarak karşımıza çıkabilmektedir. Yani belli bir program içinde yer almaz, sınırı yoktur, deneyimlerin ortak etkileşim noktasıdır. Kasıtlı kültürleme ise; kültürel değerlerin planlı ve programlı bir şekilde bireylere aktarılması sürecidir. Kasıtlı kültürleme, eğitim sisteminde örgün eğitim olarak adlandırılır. Öte yandan kültürleşme kavramı ise, birkaç kültür ve alt kültürün bir araya gelmesiyle oluşan yeni bir sentetik kültürün ortaya çıkma sürecini ifade eder. Bu anlamda anlaşılabilir kültürleşme, iki farklı kültürün karşılıklı alışverişine dayalı öğrenme süreçlerini ifade eder (Şekil 2) (Kılıç, 2023).

Eğitimin tanımındaki bir diğer önemli kavram da davranıştır. Davranış, bireyde gözlemlenen her türlü edimleri içerir. Bu davranışlar, bireyin olgunluğuna ve tecrübesine bağlıdır. Diğer bir deyişle davranış, etkiye karşı verilen tepki veya organizmanın bulunduğu eksen üzerinde gösterilen tepkiye karşı gösterilen davranış kalıpları olarak adlandırılabilir. Birey, edindiği davranışları kuşaktan kuşağa aktararak eğitimin devamlılığını sağlar. Bu aktarım kültür ve iletişim ile aynı zamanda garanti altına alınmıştır. Çünkü bireyler, diğer varlıklardan farklı olarak konuşma ve kavramlar arası etkileşim kurma yeteneğine sahiptir. Diğer canlılar sadece içgüdülerini ve hareketlerini yansıtırlar. Ayrıca insan, dünyada eğitime muhtaç ve zorunlu olan tek varlıktır. Bazı hayvanlarda belli bir ölçüde taklit yoluyla öğrenme vardır. Ancak içgüdüsel bir davranış kalıbıdır (Ulusoy, 2009).

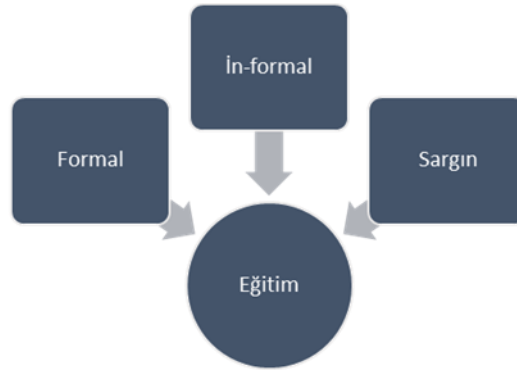
Birey, eğitimle gelişen yenilikleri takip eder. Bu gelişim, bireysel yaratıcılık ve yetkinliğin ifade edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle eğitim sürecinde bireyin ihtiyaçları net bir şekilde belirlenmelidir. Böylece ihtiyaçlar belirlenirken bireyler arasındaki farklılıklar anlaşılmalı ve

eğitimde tek bir kalıplaşmış birey tarafından yetiştirilmek yerine farklı zihniyet, kişilik ve yetenek özelliklerine sahip bireyler yetiştirilmektedir. Eğitim, bireylerin belirli özelliklere göre yetiştirilmesini sağladığı gibi, bireyi ve toplumu bir arada tutarak toplumun sanatsal, kültürel ve felsefi gelişimini de sağlar. Farklı bilim alanlarıyla etkileşime girerek yenilik yapmayı amaçlar. Bu anlamda eğitim dünden bugüne tüm dünya ülkeleri tarafından değişimin ve gelişimin merkezi olarak görülmüştür. Sonuç olarak, her toplumda ve her düzeyde eğitimin önemi artmıştır. Eğitimdeki bu gelişme, kaliteli bir eğitim ortamının oluşturulmasını da gerektirmektedir. Çünkü birey, böylesine kaliteli bir eğitim ortamına aktif olarak katılarak kendi sorunlarına ve yaşamında karşılaştığı problemlere çözüm üretmektedir (Ataunal, 2013).

Birey aldığı eğitimle özerklik kazanır ve eğitimle hayatını sürdürür. Hayatı üzerinde harekete geçmeden önce olası sonuçlar hakkında tahminlerde bulunur. Bu, bireyin sonraki yaşamında doğru kararlar vermesine yardımcı olur. Bireyin gelecekte herhangi bir alana veya alana ilgi duymasını sağlayan eğitimidir. Bu anlamda eğitimin etkinliği ve kalitesi arttıkça birey kendinin farkına varmakta ve hayatını yönetebilecek noktaya gelmektedir. Eğitimle ilgili fikir, düşünce ve tanımları ele alırken varılan ortak nokta: Eğitimin süreç içinde gerçekleştiği, verilen eğitim sonucunda bireyin davranışlarında bariz bir değişiklik olacağı, davranış değişikliğinin istenilen yönde olduğu, davranışın isteyerek meydana geldiği, bireyin eğitim ve öğretim sürecine aktif olarak katılması gerektiğidir. Bu anlamda genel olarak eğitim, bireyin içinde var olan yetenekleri ortaya çıkarmasına ve geliştirmesine, bireyin kendine uyum sağlamasına, olumlu tutum, beceri ve davranışlar kazanmasına, edindiği beceri ve tutumları yaşamla bütünleştirmesidir (Küçükkoğlu, Taşgın, 2018).

1.1.1. Eğitim Kavramları

Bireyin eğitim sürecinde kazanmayı arzuladığı davranışlar formal olarak gerçekleşir. Özellikle formel deneyim, bireyin olumlu bir davranış sergilemesine yol açar. Bununla birlikte, bireyler yaşamdaki eylemleri sadece biçimsel yollarla almazlar. Aynı zamanda in-formal yollarla gerçekleşen öğrenme süreçleri de vardır. Bu noktada yaygın eğitim süreçleri devreye girmeye başlar. Bireyin örgün eğitim dışında yaşayacak alanı olduğu için yaygın eğitim, eğitim süreci dışında bu alanlarda daha etkili olduğunu göstermektedir. Bireyleri istenen ve istenmeyen davranışları kazanmaya yönlendiren sosyal bir organizmadır. Bu anlamda eğitim kavramlarını ele alacak olursak oluşan şablon (Şekil 3)'de gösterilmiştir.

Şekil 3: Eğitim Kavramları

1. Formal eğitim;
 - Öğrenme, kurum ve kuruluşlarda verilen tüm deneyimleri içerir.
 - Program, plan çerçevesinde uygulanır.
 - Standart davranış kalıpları vardır.
 - Ekipman ve öğretim materyallerine sahip olmak.
 - Bazen sürecin sonunda bir sertifika veya diploma verilir. 6. Standartlaştırılmış zaman ve yer kısıtlamaları geçerlidir.
 - Öğrenci ve öğretmenlerin yardımıyla etkileşimli bir ortamda gerçekleşir.

Formal eğitim ise Örgün ve Yaygın eğitim olmak üzere iki alt başlıkta gruplanır:

a) Örgün eğitim;

Belirli eğitim ve öğretim hedefleri ve kazanımları ile tutarlı, belirli yaşlar gruplarına verilen eğitim sistemlerini içerir.

- Aşamalı ve süreklidir.
- Anaokulu.
- Ortaokul.
- Yüksek öğrenim.

b) Yaygın eğitim;

- Kurum ve kuruluşlar dahilinde, özel kuruluşlarda gerçekleştirilen eğitim türüdür.

2. İn-formal eğitim;

- Plan veya program çerçevesinde gerçekleşmemesi beklenir.

- Bireyin sosyal çevredeki deneyimlerini içerir.
- Hedef bazlı değildir.
- Standartlaştırılmış bir davranış kalıbı yoktur.
- Yer ve zaman sınırlamalarına saygı duymaz.
- Süreç dayanaklı değildir.
- Ana eğitmen yok.
- Öğretim materyalleri mevcut değildir.
- Diploma veya sertifika yoktur.

3. Sargın eğitim;

- Üretken becerilere sahip insanlara ekonomik destek sağlayarak istihdam yaratma süreci olarak adlandırılır.

1.2. Öğretim

Eğitim ve öğretim genellikle belirli bir plan, müfredata göre okul çatısı altında gerçekleşir. Bu anlamda öğretim öğretmenler aracılığıyla farklı materyaller kullanarak öğrencilere bilgiyi aktarma ve anlamlandırma sürecinin bütünüdür. Başka bir deyişle, öğretim, öğrenmeyi gerçekleştirmek için tasarlanmış bir dizi organize yapıdır. Plan ve programlar çerçevesinde oluşturulduğu için örgün eğitim olarak da bilinir. Öğretim, eğitimin temel unsurlarından biridir. Ayrıca öğretilen davranış ve ilgileri eğitim yoluyla istenilen yönde değiştirmek mümkündür (Akyüz, 2020).

Öğrenme sürecinde elde edilen kararlılık düzeyine ve sonuçlara bağlı olarak birey, istenen davranışların kazanılması, verilen öğretim ortamında gerçekleşir. Bu ortamın planlı, programlı ve organize edilmiş etkinliklerine öğretim denir. Öğretim, eğitimin resmi yönüdür. Öğretim ortamında öğrenme gerçekleşmeden önce planlama ve programlama çalışmaları yapılır. Belli bir süre ve zaman sınırı gözetilir. Eğitimin genel çerçevesi olan öğretim, süreçte eğitim amaç ve alanlarını uygulamaya yöneliktir. Eğitimin amacı, bireyin davranışlarında istenen değişikliği sağlamaktır. Öte yandan, süreç içinde olumlu davranış, tutum ve beceriler kazandırmak, bireylerin kapasitelerini fark etmelerini ve geliştirmelerini sağlamak ve aynı zamanda onları bir plan ve program çerçevesinde hayata hazırlamak gibi bir amacı vardır. Planlı ve programatik eğitim okullarda, genellikle eğitim kurumlarında gerçekleşir. Okullarda belirli gün ve saatlerde, belirli bir öğretmen aracılığıyla gerçekleşen organizasyon yapısına öğretim denir. Öğretim, birey için tanımlanmış hedefler sağlayarak kişisel gelişimi ve değişimi destekler. Bu anlamda dersin anlaşılma oranı, pedagojik zenginliği, öğretmenin süreci aktif olarak yönetebilmesi, öğrencilerin sürece aktif katılımı ve sürecin sonucu öğretimin kalitesi açısından oldukça önemlidir (Kılıç, 2023).

2. Sanat Eğitimi

Sanat, eski çağlardan beri dünyayı anlamının ve anlamlandırmanın bir yolu olmuştur. İkel zamanlarda insanlar iletişim kurmak amacıyla mağaraların duvarlarını kazıyorlardı. Zamanla amaç değişti ve insanlık farklı alanlarla etkileşime girerek süreçleri anlamayı ve açıklamayı öğrenmeye başladılar. Bu öğrenmeler sanat eğitimi açısından değerli ve anlamlı hale gelmiştir. İnsanın yaşamını sürdürebilmesi, sosyal ve estetik uyumu sağlayabilmesi için sürekli öğrenmeye ihtiyacı vardır. Bu anlamda sanat eğitimi bireye yol gösterici ve destekleyici bir rol üstlenmiştir. Sanat eğitiminin bilimsel, teknik ya da sportif olsun bireysel ve toplumsal eğitimin temel yapısını oluşturduğunu dikkate alarak gelişmek amaç edinilmişti. Sanat eğitimi sadece bireylere bir eğitim kurumu bünyesinde (örgün) verilmemektedir, kural olarak sanat eğitimi de diğer alanlar gibi eğitim kurumlarının dışında da (yaygın olarak) verilebilmektedir. Sanat eğitimine sadece belirli modellere göre bakılmadığından pek çok sanatçı ve sanat öğretmeni sanat eğitimi konusunda fikir geliştirmiştir. Bunların arasında; Artut (2020); sanata anlam süzgecinden geçerek anlam kazandırmak, etkinlikleri sanat yoluyla gerçekleştirmek, bir zorunluluk olarak bireyin dikkatini ve estetik değerini her yönüyle ortaya çıkarmaktır. Sanat, gerçek dünyayı mevcut kapasitelerle ve bu şekilde yorumlama ve özümseme aracı olarak görülmektedir. Ona göre sanat, toplumun temel unsurlarını oluşturan unsurlar arasında en ilgi çekici olgu olarak değerlendirilmelidir. Çünkü toplum için vazgeçilmez olan insan, doğanın ve varoluşun izlerini sanat yoluyla özümseyip ifade edebilmiştir. Dolayısıyla sanatın ve sanat eğitiminin resmi ve resmi olmayan yollarla edinildiği dikkate alındığında, sanat eğitimi takdir etmenin insanın varoluşundan kaynaklandığı, ilgi ve istek belirtilerleriyle sanat eğitiminin varlığından söz etmek mümkündür. Sanat eğitiminin kapsamı da ampirik olarak ele alınmıştır. Bir sistem olarak sanat eğitimi; düşünce, algı ve amaç ürünü özelliklerini içerir. Deneyim süreci arttıkça eşdeğer düşünme ve algılama kapasiteleri gerekli anlamı kazanır. Bu başarı, düzeylerine göre deneyimin geliştirilmesine ve aynı zamanda bireyin aldığı sanat eğitiminin kalitesine bağlıdır. Sanat eğitimi bu anlamda bireyin bedensel ve zihinsel eğitimi kapsamında yaratıcılığını geliştirmesine ve sanatsal ifadelerle olumlu yaklaşmasına olanak sağlar. Sanat eğitimi tüm bireyler için gerekli ve uygun ortamın sağlanması gerekmektedir. Bu sayede bireyler sanata ilişkin ön yargılarını kırarak sanatın etkin tüketicisi haline gelir, sanatla ilgilenir, sanat eleştirisine karşıt görüşlere saygılı yaklaşabilir (Kılıç, 2023).

Gençaydın'a (1990) göre sanat eğitimi bireylerin bütünsel öğrenmelerine yardımcı olur. Bu anlamda sanat eğitimi genel eğitimin bir parçası olarak düşünülmelidir. Özgünlük ve yaratıcılığı da dikkate alırsak sanat eğitiminde kendi kural ve gerekliliklerimizin varlığını kabul etmemiz gerekir. Bu anlamda sanat eğitiminin eğitim sistemi içindeki yerinin doğru ve kesin bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir (Artut, 2020). XX. Sanat eğitimi, XX. yüzyılın başından günümüze geniş anlamda pek çok farklı sanat alanını kapsayan, örgün ve yaygın öğrenmeyi içeren yaratıcı sanat eğitimi süreçlerini tanımlamıştır. Dar çerçevede ele alındığında okullarda sanat eğitimi de dahil olmak üzere diğer alanları da kapsamaktadır. Bu anlamda bir genelleme yapıldığından sanat eğitiminin yalnızca görsel sanatlar alanındaki eğitim süreçlerine yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Ancak her iki durumda da sanat eğitimi yetişkinlere yönelik değil, eğitim aşamasındaki bireylere yönelik bir eğitim süreci olarak değerlendirilmektedir. Ancak sanat eğitimi ile ilgili araştırmalar

yapıldığında sanat eğitiminin tartışmalı bir konu olduğu görülmektedir. Burada sanat eğitiminin yorumlanması, misyon ve işlevinin tanımlanmasında aktif rol oynamaktadır (San, 2010).

Sanat eğitiminin kavramsal yapısı; öğrenmeyi, algılamayı, bilgiyi, düşünme, tasarım, yorumlama, kendini ifade etme, sanat ve estetik, eleştirel olma yeteneği gibi davranışları geliştirdiği açıktır. Yaygın olarak kabul edilen bir sanat eğitiminde yalnızca kalıplaşmış sanatçılar kalıplaşmış teorik ve kuramlara bakmak yerine; Bireyler edebiyat, müzik, tiyatro, opera, bale, drama, resim, heykel, sinema, tiyatro gibi dilsel ve işitsel sanat alanlarında da kendilerini ifade etme fırsatları bulmaktadır. Bu sayede kapsamlı bir sanat eğitimi, sanatın tarihini, sanatın varoluşuyla ilgisini, sanatın yaratılma sürecini, sanatın toplumsal yaşamdaki yerini, sanat türlerinin farklılığını, ortaya çıkan akımları ve sanat ve insan anlayışlarını içerir. (San, 2010). San'ın yorumlarına ek olarak; Erbay (2000) "Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi" adlı kitabında eğitimin üretken bir süreç olduğunu ve bireyin gerçeği kavraması ve özümsemesi gerektiğini belirtmiştir (Kılıç, 2023).

Bireyin estetik algısını öğrenerek sanatı eğitimi gerekli düzeye getirmek gerekmektedir. Böyle bir eğitimle birey sanat eserleri yaratacak ve duygularını paylaşacaktır. Bilim ve teknolojiye nesnel gerçeğin peşinde koşmak için insanlar sanat eğitimi yoluyla güzelliğin ve özneliğin peşinde koşmaya çalışırlar. Bu anlamda sanat eğitimi düşünüldüğünde her alanda bireysel gelişimin desteklenmesi gerektiği anlaşılmalıdır. Özellikle sadece sanat eğitimi düşünüldüğünde görsel sanatları kapsamayıp müzik, dans, bale, drama gibi çeşitli sanatsal alanlarda da değerlendirilmektedir. Öte yandan Herbert Read, "Sanat Yoluyla Eğitim" başlıklı edebi eserinde yalnızca eğitim için bilimsel bir program oluşturmakla kalmayıp, sanatın temel amacının aynı zamanda pedagojik anlamı da aktarmak olduğunu savunmaktadır. Sanat ve sanat eğitimi için belirli bir alan geliştirmek yerine, sanatın çok yönlü birleştirici gücünden yararlanmak istemiş ve estetik eğitimi vazgeçilmez görmüştür (Kılıç, 2023). Böyle bir eğitimin amacı, bireyin zihninin, zihninin derinliklerine yerleşmiş olan duyuları yargılayabilmesi ve çalıştırabilmesidir. Read, eğitimin yapısının yeniden düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu sadece günümüz eğitimi için değil, asırlık eğitim sistemleri için de bir zorunluluk olarak görülmelidir. Read, bu anlamda sanat teorisini Platon'a dayandırır. Zira Schiller dışında Platon'un teorisinden etkilenen hiçbir düşünür benzer veya farklı fikirler üretip kapsamını belirlememiştir. Dolayısıyla Read, eğitim sisteminde bireysel, sanata dayalı eğitimde estetik etki yaratan başka bir alan olduğuna inanmıyordu. Bu anlamda sanat, bireyin içsel süreçlerinin eğitim yoluyla geliştirilmesi ve hayata yansması şeklinde bir olgu ortaya çıkmaktadır. Bu da bireyin kişiliğini ve insan kişiliğinin tüm yaratımdaki mevcut yapısını ifade eder (San, 2010).

Yaş ve gelişim dönemi açısından gelişmekte olan ülkelerde bireysel gelişim koşulları sağlıklı bir çevreyle uyumlu, hakim sosyal ve kültüre ayak uydurabilen bir ortam olmalıdır. Aksi halde muasır medeniyetin istenilen seviyeye ulaşması mümkün olmayacaktır. Bunun için büyüme ve değişim sağlanırken hakim güç unsurlarının geride bırakılması gerekmektedir. İnsan niteliklerini artıracak eylemler yaratmak önemlidir. Bu bağlamda insani niteliklerin gelişmesi ve etkisi sanat eğitimi yoluyla olacaktır. Bu amaçla sanat eğitiminin her bireyin özelliklerine ve gelişimsel farklılıklarına göre şekillendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bireyin sanat eğitiminin gerçekleştirdiği

öğrenme ortamına uyumu onun kişisel karakterinin bir göstergesidir. Bu süreç aynı zamanda bireyin kendi iç kontrolünü sağlaması ve sanatsal yönünün gelişmesi açısından da fayda sağlayacaktır (Gel, 1996). Bireyin yaşadığı çağın ve toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyine ulaşabilmesi için kendisini olumlu yönde etkileyebilecek bir dile ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç sanat yoluyla karşılanabilir. Her bireyde sağlamak istediğimiz bu gereksinim sanat eğitimi yoluyla olmalıdır. Bu öğretimin çağın gelişimine göre etkili olması gerekir. Sanat eğitimi ile sağlanacak öğrenme alanı ile birey sürece aktif olarak katılacaktır. Bunun için sanatın yaşamın bir parçası olması gerekir. Etkili olabilmek için sanat eğitimi şarttır (Eti, 1977). Bireyler arasında ortak dil, sanat eğitimi yoluyla öğrenmeyi yaratır. Çok eski zamanlardan beri genel olarak sanat eğitiminin hâlâ sanat odaklı olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında sanatın nesnel olmaktan ziyade bireysel olarak ele alındığını, ilişkilerin yanı sıra eğitici ve öğretici bir etkileşim aracı olduğunu, estetiğe odaklandığını düşünebiliriz (Erzen, 1997).

Gel (1996), sanat eğitiminin amaçlarına değinirken, değişimin hedefleri aynı zamanda aşağıdaki açıklamalara da yol açmaktadır:

- Kişiliğinizi korurken yeniliklere açık olur.
- Algılarının ve gözlemlerinin kendilerine göre tezahür etmesine izin verir,
- Düşünce ve davranışta bağımsızlık kazanır.
- Yaratıcılığın kişilik gelişimine katkısını gözlemler.
- Güvenli bir kişilik yapısı oluşturur.
- Çevresindeki çirkinliklerden rahatsız olduğunda, güzelliği algılayan ve takdir eden bir kişilik yapısı yaratır.
- Yapılan işe ve çabaya katkıda bulunabilir.
- Alet, ekipman kullanarak ve düzenli vakit geçirerek tutumlu olur.
- İş rutinini sürdürebilen biri olduğundan emin olur.
- Sosyal çevreyle etkileşime girerek grupta iş yapmanın amacını kavrar.
- İşbirliği içinde çalışma, iş sunma ve icra etme alışkanlığının oluşturulmasında sorumluluğu paylaşır.
- Bireysel başarıdan çok takım başarısını önemser.
- Grup üyeleriyle empati kurarak güzelliği bulmaya çalışır.
- İşbirliğine dayalı üründen gurur duyar.
- Sanat ve doğa güzelliğini ayırt edebilecektir. 2. Ulusun ve diğer etnik grupların sanatsal değerlerini takdir eder.

- Resmin yerinde kaldığından emin olur.
- Sanatın ve sanatçıların sanat etkinliklerini takip eder ve takdirini geliştirir.

Görüldüğü üzere sanat eğitiminin sanata ve sanata ilişkin birçok amacı bulunmaktadır. Özellikle bireyi toplumla bütünleştirmek, onu bireyden kurtarmak ve toplumsal alan yaratmak estetik beğeni duygusu yaratırken, potansiyelinin farkına vardığı söylenebilir bunların yanında aynı zamanda kişisel yaratıcılığa katkıda bulunur. Olumlu kimlik algısı nedeniyle öğrenmeler gerçekleştirir, araştırır ve inceler (Kılıç, 2023).

Vural'a (2019) göre sanat eğitiminin işlevi: amaca paraleldir. Sanat eğitimi bireylere yeteneklerinin farkında olarak kendilerini ifade edebilmeyi, yaratıcı olmayı, taklitten kaçınmayı, dikkatini odaklamayı, olay ve olguları farklı açılardan değerlendirmeyi öğretir. Ayrıca bireyin sosyal uyumunu ve olumlu ilişkiler kurulmasını sağlar. Bu onların ulusal değerlerinin farkına varmalarına yardımcı olur. Algıyı kullanarak hayal gücünü geliştirir ve bu birikimlerle farklı alanlarda uzmanlaşma fırsatı verir. Bu anlamda sanat eğitimi disiplinler bir yaklaşımla bireyin bütünsel öğrenmesini destekler. Bireyler bilgilerini istedikleri alanda kullanma fırsatı bulurlar. Sanat eğitimi bu işlevleri yerine getirirse görsel biçimleri de ortaya çıkar. Sanat eğitiminin amaçları ve işlevleri tartışılırken bireyden bahsetmek gerekir. Bireyin algısını duyarlar aracılığıyla kullanmasına ve yönetmesine olanak tanıyarak yeni bir metodolojik anlayış kazanması gerekmektedir. Bu anlamda sadece görmek değil, aynı zamanda görmek, koklamak, dokunmak, koklamak ve duymak da gerekir. Amaca ulaşabilmek için sanat ve sanat eğitimi gereklidir (Kılıç, 2023).

Sonuç ve Tartışma

Eğitim eski zamanlardan beri sürekli bir olgu olmuştur. Bu inancın nedeni, sürekli yenilik ve gelişmeye yönelik kişisel bir eğilimdir. Geçmişe kıyasla günümüzün öğrenme ortamları bilgiye daha kolay erişim ve öğrenme alanları sunmaktadır. Bu kolaylık aynı zamanda eğitimin daha iyi anlaşılması için gerekli koşulları da oluşturmaktadır. Bu da kişisel gelişim üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Bu anlamda eğitim, bireyin topluma ve içinde yaşadığı hayata uyum sağlaması için vazgeçilmez bir unsurdur. Geçmişten günümüze eğitimin sürekliliği bu durumdan kaynaklanmaktadır. Ancak aşamaların ve süreçlerin gelişimi pedagojik kuram ve çerçevelerde farklı tanımlamaların yapılmasına yol açmış ve pek çok pedagojik düşünür eğitimle ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Makalede incelenen yansımalar ve konuşmalar, eğitimin bireyin ve ait olduğu toplumun baskın bir unsuru olarak dikkat çektiğini göstermektedir. Ancak eğitimin genel kavramının ve kapsamının adlandırılması eğitimin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Çünkü eğitim yapısının genel teorik çerçevesini karakterize eder. Bu nitelikler özellikle eğitim kavramını tanımlamaktadır. Bu tür tanımların detaylandırılması, eğitim ve öğretim kavramlarının eş zamanlı olarak ele alınmasını gerektirir.

Sanat eğitimi, tarih öncesi çağlardan günümüzün modern sanat eğitimi sistemine kadar uzanmaktadır. İlkel kabile toplumlarında insanlar bir yandan temel ihtiyaçlarını karşılarlarken, diğer

yandan çocukların ve gençlerin yaşantılarından kaynaklı bir eğitim almalarını sağlamaktadır. Bu şekilde birey, çevre ile etkileşim yoluyla öğrenir. Eğitim yoluyla kazanılan öğrenme sayesinde birey, kişisel ve toplumsal benliğini şekillendirebilmekte ve hayata uyum sağlayabilmektedir. Bireyin içinde yaşadığı toplumla yaşamına dengeli ve sosyal bir şekilde katkıda bulunabilmesi için gerekli davranış modellerinin yapılandırılmış bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Ancak birey sağlıklı bir yaşama uyum sağlayabilir ve yapıcı bir üye olarak topluma katkıda bulunabilir. Bu davranışsal edinim süreci, ancak gerekli davranışsal modellerle donatılmışsa anlam kazanır. Bu anlamda sanat eğitimi, insanların içinde yaşadıkları toplumdaki davranışsal ve kültürel değişim sürecidir. Bir kişinin kişilik yapısı, içinde doğup büyüdüğü kültür tarafından belirlenir. Her toplum kendi kültürünün özelliklerini yeni nesillere aktarır. Sanat eğitiminin temeli, insanların çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde sosyalleşme ve eğitim süreçlerinde karşılaştıkları çeşitli bilinç ve bilinçdışı katmanlardan oluşur. Bu katmanların geliştirilip işlenmesi ancak anlamlı bir biçimde oluşturulan teori ve pratikte yapılandırılmış sanat eğitimi ile mümkün kılınabilir.

KAYNAKÇA

- Ataunal, A. (2013). Çağdaş eğitim anlayışı. Milli Eğitim Vakfı Yayını No.7. 42-43.
- Akyüz, Y. (2020). Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 – M.S. 2020. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Artut, K. (2020). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Anı Yayıncılık.
- Demirel, Ö., & Kaya, Z. (2018). Eğitime giriş. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2021). Öğretim ilke ve yöntemleri, öğretme sanatı. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erbay, M. (2000). Plastik Sanatlar Eğitimi'nin Gelişimi. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Eti, E. (1997, 24-28 Ekim). Yaygın Sanat Eğitimi. 2000 Yılına Doğru Sanatlar Sempozyumunda sunuldu, İstanbul.
- Erzen, J. N. (1997, 24-28 Ekim). Sanat Sosyal Yapı ve Çevre İlişkileri ve Türkiye'de Sanat Eğitimi İçin Yeni Yöntemler. 2000 Yılına Doğru Sanatlar Sempozyumunda sunuldu, İstanbul.
- Gel, Y. (1996). Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık., J. Baysal, N. İpşiroğlu, Z. İpşiroğlu, Ş. Ozil (Edt.), Çağdaş Yaşamı Destekleme Yayınları – 9. İstanbul.
- Kılıç, A. G. (2023). Orta okul görsel sanatlar dersi öğretiminde seçilmiş bazı klasik müzik eserlerinin etkisi (A. Vivaldi dört mevsim konçertosu). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Küçüköğlü, A., Taşgın, A. (2018). Öğretimle ilgili temel kavramlar., S. Güven, M. A. Özerbaş (Edt). Öğretim ilke ve yöntemleri. Pegem Akademi Yayıncılık.

- San, İ. (2010). Sanat Eğitimi Kuramları. Ütopya Yayınevi.
- Saban, A. (2014). Öğrenme öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar. Nobel Yayınevi.
- Serter, N. (1997). 21. Yüzyıla doğru insan merkezli eğitim. Sarmal Yayınevi.
- Oğuzkan, A. F. (1981). Eğitim terimleri sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özden, Y. (2014). Öğrenme ve öğretme. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(1), 29-38.
- Özsoy, V. (2015). Görsel sanatlar eğitimi. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ulusoy, A. (2009). Eğitim olgusunun kültürlere göre biçim alımları ve olgunun özelliğinin felsefi dayanakları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Katkı Oranı Beyanı

Tüm yazarların katkı oranı eşittir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Destek ve teşekkür beyanı yoktur.

Çatışma Beyanı

Makale çatışma beyanı içermemektedir.